

DİN'DE TAASSUBA YER YOKTUR¹

“**Taassup**”, Arapça kökenli bir isim olup sözlükte “bağnazlık” anlamına gelmektedir. Bir görüş ve düşünceye, bir kişi ve topluluğa körü körüne bağlanmak, taraf olmak, akraba ve kavminin fertlerine aşırı ölçüde sevgi gösterip yardımcı olmak ve onları kayırmak anlamlarına gelir. **Taassup**, terim olarak: Din, ahlâk, adet, görüş ve düşünce gibi konularda haksızlık ve husumet derecesine varacak ölçüde bir saplantıya düşmek demektir.

Bir insanın içinde yaşadığı toplumun ortak değerlerine bağlı olması ve onları koruyup savunması, taassup değildir. Aksine, **dinî**, **millî** ve **ahlakî** değerleri koruyup yaşatmak için gösterilen **salâbet** ve **kararlılık** demektir. Yüce Allah’ın,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلرَّسُولِ لِلَّهِ يُحْيِيكُمْ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا

“*Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah’ın ve Resulü’nün çağrısına uyun*” (Enfâl, 8/24) emrini yerine getirmektir. Allah ve Resulü’nün davetine icabet ederek, büyük bir samimiyetle İslam dininin emirlerine uymak; toplum hayatının kanı, canı hükmünde olan dinî, millî ve ahlakî değerleri korumaktır. Hiç şüphe yok ki, yüce değerlerine karşı duyarsız olan bir milletin, tarih sahnesinde söz sahibi olabilmesi mümkün olmaz.

Taassup, sevgiyle kucaklama anlamına da gelmektedir. Buna göre, aklî ve naklî delillere dayanan hususlarda gösterilen duyarlılıklar, tutuculuk veya bağnazlık olmadığı gibi; doğrulukları, İslam âlimleri tarafından aklî ve naklî delillerle ispatlanmış olan dini meselelerin, herhangi bir şüphe ve tereddüt eseri göstermeden kararlı bir tavırla yerine getirmeleri de, asla bir aşırılık veya taassup sayılamaz. Buna, doğrudan ve hakta kararlılık anlamında güzel bir sebat ve salâbet denilir. Ancak, elinde hiç bir delili ve makul bir gerekçesi olmayan bir insanın, herhangi bir konuda, körü körüne inat ve ısrar göstermesi ise, tam bir taassuptur.

Bilgisizlik, ölçsüzlük, muhakemesizlik, gibi olumsuz zeminlerde yeşeren ve sınır tanımayan nefsanî arzulara kapılmaktan kaynaklanan taassup, fert ve toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesinin önünde duran büyük bir engeldir.

TAASSUBUN SEBEPLERİ

Taassubun birçok sebebi vardır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Güvenmek: Sevilib sayılan bazı itibarlı kişilerin görüşlerini, bir muhakeme ve değerlendirmeye tabi tutmadan, onlara güvenerek olduğu gibi kabullenmektir. Aslında böyle bir güven anlayışı, İslâm’a aykırıdır. Çünkü İslam dini, aklî ve naklî delillere dayanır. Dolayısıyla, ileri sürülen görüşün delillerini ve gerçeğe uygunluk durumunu araştırıp bir sonuca varmadan, bir Müslümanın onu kabul, ya da red etmesi doğru olmaz. Şayet, güvendiği için kabul ederse, bu anlayış, onu, hataya veya taassuba düşmekten koruyamaz.

Bilgi Yetersizliği: İslâm’ın temel meseleleri olan itikat, ibadet ve ahlakla ilgili esasları bilmeyen ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’e tabi olmanın ne demek olduğunu henüz anlayıp kavrayacak bir durumda bulunmayan bir insan, eğer biliyormuş gibi davranır, kendi bildiklerini dinden sayar ve onları din diye savunmaya kalkışırsa, taassubun içine düşmüş olur. Yüce Rabbimizin,

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

¹ Bu Bölüm Din İşleri Yüksek Kuruyu Üyesi **Mehmet Zeki KARAKAYA** tarafından hazırlanmıştır.

“De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?’ Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar” (Zümer, 39/9) mealindeki ayeti, ilmin önemini vurgulamakta ve bilgisizliğin de, bir değer olmadığını ortaya koymaktadır.

Ehlinden Sormamak: Bir insanın, bilmediği bir konuyu, ehil olmayan kişilerden sorması ve onlardan aldığı cevaplara dayanarak, öğrendiklerinin doğruluğunu savunması, taassuba götüren bir yoldur. Bir ayette

فَاسْأَلُوا هَلْ الذِّكْرُ إِن كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

“Eğer bilmiyorsanız, ilim sahiplerine sorun” (Enbiya, 21/7) şeklinde buyurularak, bilinmeyen her konunun, uzmanından sorulup öğrenilmesi istenmektedir. Din konusunda hataya düşmek istemeyen bir Müslüman’ın, bilmediği bir meseleyi temel kaynaklardan, ya bizzat araştırarak veya bilenlerden sorarak öğrenmesi gerekir. Çünkü, bilen bir insan, dikkatli ve ölçülü olur. Hakkın ve hayrın ne olduğunu anlar ve ona göre hareket eder. Bütün işlerini, hep bu çerçevede araştırır, ölçer, biçer, değerlendirir ve yapar.

Kişinin Kendini Ölçü Alması: Bir insanın, yalnız kendi yapısına ve huyuna uyan bir görüşü, bir mezhebi hak, diğerlerini de yanlış görmesi, kendini ölçü alması ve bencillik duygusuna kapılması, taassubun başka bir sebebidir.

Kendisini hakkın ve doğrunun ölçüsü sayan bir kişi, bu dar görüşüne kapılarak daha da ileri gider ve Hz. Peygamber (s.a.v.)’e de ölçüler vermeye çalışır. Sonuçta, Yüce Allah’ın,

قُلْ أَنْتَعْلَمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“(Ey Muhammed!) De ki: ‘Siz Allah’a dininizi mi öğretiyorsunuz? Oysa Allah, göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir” (Hucurât, 49/16) anlamındaki ayetinde bildirdiği, daha aşırı bir taassuba düşer. Böyle bir anlayışın akla, dine ve ilme uyan bir tarafı yoktur. Sırf kendini beğenmişliğin, canlı bir örneği olmaktan başka bir şey değildir. Gerçeği, sadece kendisinin beğenip savunduğu fikir ve görüşlerden ibaret sayanlar, basiret, ilim ve irfandan mahrum olan kimselerdir. Sosyolojik açıdan gelişmemiş bu tür insanlar, şahsi bir görüşün, dar bir anlayışın dışına çıkamazlar. İşte bu gibi dar görüşlüler, toplumda çeşitli sıkıntıların ve huzur bozucu rahatsızlıkların oluşmasında da etkili olurlar.

Kolaycılık: Eski dinlerden kalma bazı bilgi, adet ve gelenekleri hiç araştırmadan benimseyip onlara uymak ve bunları İslam’dan saymak, kolaycı bir yaklaşımın tipik bir örneğidir. Gerçekleri öğrenmekten korkan veya böyle bir zahmete katlanmaktan çekinen bazı insanların seçtiği, bir başka taassup yolu da budur. Çünkü bu tutum, geçmişin mirası ile yetinmek, doğruları araştırmaya yönelmemek, ilim ve anlayış açısından gelişmeyi durdurarak, dar kalıplar arasında sıkışıp kalan bir hayata razı olmak demektir.

Şahsi Görüş: Dini sorunları çözüme kavuşturma konusunda, İslamî ölçülerin değil, şahsi görüşlerin esas alınıp savunulmasıdır. İslâm dini kıyamete kadar devam edecek hak bir din olduğundan, hayatın akışı içerisinde karşılaşılabilecek yeni sorunların çözümlerine, yeterli ölçüler getirmiştir. Bu bakımdan, İslam alimlerinden uzman bir topluluğun, dinî ölçüleri esas alan ilmî toplantılar düzenleyerek, yapacakları ortak akıl çalışmalarlarıyla yeni sorunlara çözümler bulmaları, en isabetli olanıdır.

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır” (Al-i İmrân, 3/104) mealindeki ayet, belirtilen gerçeği ortaya koymaktadır. Aksi takdirde, yeniden birçok taassup ve taklitçiliğe kapı açılmış olur.

Gelişen ve değişen şartlara göre İslâm dininin, günümüz insanın anlayabileceği bir üslupla güzelce açıklanıp anlatılması, geçmişten gelen büyük mirasın iyi korunması ve gerekiyorsa, çeşitli konulara değişik açılardan da bakılması, elbette güzeldir. Ancak, hoş görülsün diye kaş yaparken, göze zarar verilmemeli; araştırırken de Kur’an ve sünnetin ölçü ve esasları dışına çıkılmamalıdır. Şunu da, unutmamak gerekir ki, geçmişten gelen bir konuyu muhakeme etmeden, onun dini ve ilmi bir araştırmasını yapmadan, şahsi görüşlere dayanıp reddetmek nasıl bir taassup ise, belirli anlayışlarla yetinip dini tefekkürü susturmak da, öyle bir taassuptur.

Taassubun, mezhep, tarikat, meslek gibi kavramlar ve soy, kabile, bölge, millet ve şahıs gibi insanlar adına gösterilen bir çok çeşidi ve etkeni vardır. Ancak, taassubun çeşidi ve sebebi ne olursa olsun, sonuçta insanı haksızlığa ve zulme itiyorsa, onun, artık makul ve meşru görülebilir bir tarafı kalmaz.

İSLAM DİNİ AKLA HİTAP EDER

İslam dini, akla hitap eden ve aklın güzelce işletilmesini isteyen bir dindir. Yüce Rabbimiz, İslam dininin temel kaynağı Kur’an-ı Kerim için,

وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ

“Bu (Kur’an) da bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır. Artık ona uyun ve Allah’a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin” (En’am, 6/155) buyurarak bu dinin, böylesine yüce bir kitaba dayandığını bildirmektedir. Allah kelamı olan bu yüce kitap, aklı ve naklî delilleri, aklın önüne koyarak, insanlara yol gösterir. İlim, irfan sahiplerini ve akıllarını güzelce işletenleri över, yanlış inanış, görüş ve arzuların peşine düşenleri de yerer. İnkarcılığı ve cehaleti en büyük düşman sayar. Güçlü bir imana sahip olmayı, inançta hakka ve amelde hayra yönelmeyi ister. Aklın, ilim ve irfanla geliştirmenin gerekli olduğunu bildirir. Faydalı ilimlerin öğrenilmesini, güzel işlerin ve salih amellerin işlenmesini teşvik eder.

Akla hitap eden İslam dini, insanları nefsi davranışlardan sakındırır ve bu hususta gereken ölçüleri bildirerek, onlara uyulmasını ister. Kur’an-ı Kerim’de,

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصِيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“İşte bu, benim dosdoğru yolumdur. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O’nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti” (En’am, 6/153) buyurularak insanların, Hz. Muhammed (s.a.v.)’i örnek almaları gerektiğini açıklar. Bir takım batıl inançlardan, uydurma masal ve hurafelerden uzak durmaları için de, onlara gerekli uyarılarda bulunur.

Ne var ki, bazı insanlar, nefsanî arzularının doğrultusunda hareket etmekten hoşlanır, sanki dönüşü olmayan bir yola girilmiş gibi bunu kabullenir ve işi, daha da aşırı boyutlara taşırlar. Sonuçta,

اياكم والهواء فان الهواء يصم و يعمي

“Sakın heva ve hevesinize kapılmayın! Çünkü bu tutku, kulağı sağır, gözü de kör eder”² anlamındaki hadiste belirtilen duruma düşer ve hiç de istenmeyen fena bir akibetin yolunu tutmuş olurlar. Artık bundan sonra onların kulakları, ne bir hak sözü duyar ve ne de gözleri bir gerçeği görür. Sanki hiç hisleri ve şuurları yokmuş gibi, kendi tutkularının peşinde ömürlerini tüketir giderler. Yüce Rabbimiz, Kur’an-ı Kerim’de:

أَرَأَيْتَ مَنْ آتَخَذَ إِلَهَهُ هَوِيَهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا

“Kendi nefsinin arzusunu kendisine ilah edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?” (Furkân, 25/43) buyurarak, kendi heva ve heveslerini ilah yerine koyanların, yalnızlık içinde nasıl acı bir akibete maruz kalacaklarını bildirmektedir.

Aşırılık, dinimizin getirdiği ölçülerin dışına çıkan her duygu için söz konusudur. Çünkü, kendi haline bırakılan duygular, sınır tanımaz ve doymak da bilmezler. Kur’an-ı Kerim’de,

الْبِرَّ عَلَىٰ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا وَالْعُدُوٰنِ وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ الْإِنَّمِ عَلَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا وَالْتَقَوَىٰ

“Sizi Mescid-i Haram’dan alıkoydular diye bir takımlarına beslediğiniz kin, sakın ha sizi, haddi aşmaya sürüklemesin. İyilik ve takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın. Ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın. Allah’a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah’ın cezası şiddetlidir” (Maide, 5/2) buyurularak bize, canlı bir örnek verilmekte ve ondan, ders almamız istenmektedir.

Mekkeliler, başta Peygamber Efendimiz olmak üzere ilk Müslümanları doğup büyüdüleri yurtlarından çıkardılar ve sonra da onların Mekke’ye gelip **Beytullah**’ı ziyaret etmelerine bile izin vermediler. Çünkü Mekkeliler, Müslümanlara karşı kin güdüyor ve düşmanlık besliyorlardı. İşte bu maksatla Yüce Allah, Mekke’yi fetheden Müslümanları bu ayetle uyararak, onlara karşı kin ve düşmanlık duygularına kapılıp da, haksız ve aşırı bir davranışta bulunmamalarını emretmektedir.

Bu ayette, akla, dine, ilme ve hukuka uyulması, meşru işlerde yardımlaşma ve dayanışma içinde bulunulması, haktan ve adaletten sapılmaması gerektiği bildirilmektedir. Hep böyle güzellikleri teşvik eden bir dinde, elbette taassubun yeri olmaz. O halde aşırılığı, akılda, dinde, ilimde ve hukukta değil, kontrolden çıkıp yolunu şaşırması ve sınır tanımaz olmuş hissiyatta aramak gerekir. Taassup denen aşırılık, işte bu şaşkın ve şuursuz hislerin taşkın gidişlerinin adıdır. Bu bakımdan, insanın aslî görevlerini yerine getirmesi ve hislerini, meşru sınırları içerisinde tutarak, onları, aklın, dinin ve iradenin kontrolü altına alması, güzel hedeflere yönlendirmesi ve aşırı gidişlerine fırsat vermemesi gerekir.

Hak ve hayır yolunun çeşitli engelleri vardır. Aşırılığa sapmış nefsanî arzular, bu engellerin başında gelir. Bir hadis-i şerifte:

اعدى عدوك نفسك التي بين جنبيك

² Süyûtî, *Camii’s-Sağır*, I. S. 338..No: 2928.

“En azılı düşmanın, iki yanın arasındaki nefsidir”³ buyurulmuştur. İnsan, eğer bu uyarıyı dikkate alır, nefsani arzularını, meşru ölçüler içerisinde tutarsa, onları hakka ve hayra yönlendirmiş ve aynı zamanda,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey İman edenler! Allah’a ve Resulü’ne hainlik etmeyin; (sonra) bile bile kendi emanetlerinize hainlik etmiş olursunuz” (Enfâl, 8/27) mealindeki ayette bildirilen hainlikten de kurtulmuş olur. Çünkü, bu arzuların hepsi, tüm varlığımız gibi birer emanettirler. Emanetlerin de iyi korunması gerekir. Aksi takdirde, emanete hıyanet edilmiş olur. Yüce Rabbimizin verdiği emanetlere hıyanet etmenin cezası da çok ağırdır. Bir Hadis-i Şerifte,

لا ايمان لمن لا امانة له و لا دين لمن لا عهد له

“Emanete riayeti olmayanın imanı, ahdine sadık olmayanın da dini yoktur”⁴ diye buyurulmuştur.

İşte bu gerçeklere uymayan o şuarsuz arzular, işiten, gören ve anlayan insanı, kendilerine tabi olan bir esir gibi sürükleyip götürürler. Şıarmış olan bu arzular, kendi sahiplerinin akıl, bilgi, sanat gibi değerlerini, bütün varlığıyla birlikte ele geçirir ve onu, sıradan bir alet gibi, kendi hesaplarına kullanırlar. Örnek olarak sevmek, hoşlanmak ve taraftar olmak, aslında güzel şeylerdir. Ancak bunlar, eğer ölçüsüz olurlarsa, adına “**taassup**” denilen, sevimsiz bir aşırılığa saparlar. Bunun bir sonucu olarak, sahiplerine “**mutaassıp**” damgasını vurur ve o insandan hiç beklenmeyen fena işleri, ona yaptırırlar.

SEVGİDE ÖLÇÜ

Genellikle her insan, kendi milletini, akrabasını ve hoşlandığı şeyleri sever. Bu, son derece normal bir durumdur. Ancak bu sevgi, eğer dinin ve aklın meşru sınırlarını aşarak, haklıyı haksız gösterecek kadar ileri giderse, o zaman zulme çanak tutan zalim bir sevgi olur. Peygamber Efendimiz, Ebu Zer (r.a.)’e, **حبك يعمي و يصم** “Bir şeyi aşırı sevmen, seni kör ve sağır eder”⁵ buyurmuşlar ve sevgide aşırılıktan men etmişlerdir. Bir insanın, kendi yakınlarını, hatta tüm insanları sevip onlarla yardımlaşma ve dayanışma içinde olması, dinimizce makbul bir tutumdur. Ancak bu tutum onu, birlik içinde oldukları insanların bir takım haksız işlerini hoş görmeye kadar da götürmemelidir. Çünkü sevme, hoşlanma ve taraftar olma gibi duyguları, meşru yönde olabilecekleri gibi, gayri meşru bir yönde de olabilirler. Öyle ise, bu duygulara dayanan gelişmelerin doğru yönde olup olmadığını, iyice tespit etmeli ve ona göre bir tavır takınmalıdır.

Yüce kitabımız, bu geçeği,

أَقْرَبُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ هُوَ

“Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz, sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah’a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah

³ Beyhakî, Zühd, 343.

⁴ Ahmed, 3, 135

⁵ Ahmed,, V, 194.

yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır” (Maide, 5/8) mealindeki ayetiyle en güzel bir şekilde açıklamakta ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiği bildirilmektedir.

Aslında mantık ve muhakemeden uzak bir tutkunun peşinden gidilmesini, akıl kabul etmez. Ancak, insanların gönül dünyasında yer tutarak, onları kendi peşlerinden sürükleyen çeşitli arzular, giderek zihinlerde derin izler bırakır ve sahiplerini, şuursuz bir taassubun içerisine düşürürler. Bu tür tutkuların peşinden koşan insanlar, bir de onların etrafında, kendilerine göre bir felsefe geliştirir ve bir meziyet varmışçasına savunmaya kalkıştırlarsa, artık o taassuptan kurtulmaları kolay olmaz. Bu gibi tutkuların hakim olduğu bir toplumdan itişip kakışmaların ardı arkası da kesilmez. Kur’an-Kerim’de,

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ
ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ

“İnsanlar arasında Allah’ı bırakıp da ona ortak koşanlar vardır. Onları, Allah’ı severcesine severler. Mü’minlerin Allah’a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir. Zulmedenler, azaba uğrayacakları zaman bütün kuvvetin Allah’ın olduğunu ve Allah’ın azabının pek şiddetli olduğunu bir bilselerdi” (Bakara, 2/165) buyurularak sevgide aşırılık yerilmekte ve böyle bir sevginin, insanı hangi noktalara sürükleyeceği açıkça vurgulanmaktadır. Aşırılığa tutulan insanlar, Yüce Allah’ın varlığının ve kudretinin son derece açık bir gerçek olduğunu bilseler, hatta iman etmiş olsalar dahi, eğer Allah’ı unuturlarsa, sevdiklerini Allah’a denk bir ölçüde severler. Onların arzu, emir ve yasaklarını yerine getirirken, Allah’a isyan ederler ve böylece onları, ulûhiyette Allah’a ortak yapmış olurlar.

Yukarıdaki ayette yer alan, “Mü’minlerin Allah’a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir” ifadesinden, her şeyi yoktan yaratıp yöneten Allah’tan başka ilah olmadığına imanın içinde, sevginin de önemli bir esas olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu sevginin ölçüsünü bulmak ve ona uymak gerekir. Bunun en sağlam ölçüsü, Sevgili Peygamberimizin sünnetidir. Kur’an-ı Kerim, bu ölçüyü,

وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ.

“De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir” (Al-i İmrân, 3/31) mealindeki ayetiyle bildirmektedir.

Bir insan,

اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده و رسوله

Diyerek kelime-i şahadet getirirken, Allah’tan başka bütün ilahları ve onların sevgilerini reddederek, tertemiz bir kalple Hz. Muhammed’in, Allah’a kulluk ve elçilikle bağlı olduğu gerçeğini tasdik edip şahitlikte bulunmaktadır. Ayrıca, **Kelime-i Şahadet**, Allah sevgisinden sonra, Hz. Peygamber’e de bu sevgiyle bağlılık gösterip O’nu sevdiğini bildirir ki iman, işte bu sevgiyle tamam olur.

Kendisine kulluk edilen bir mabuda, elbette en büyük bir sevgi ve saygı gösterilir. Buna göre, Allah’ı severcesine sevilen şeyler, ne olursa olsun, mabut yerine konulmuş sayılırlar. Seven, sevdiğine itaat eder, saygı gösterir ve kendi hayat programını, ona göre düzenler. İşte böyle bir sevginin derecesi, eğer Allah sevgisine denk olursa, o sevilen şey,

Allah'a ortak yapılmış olur. İnsanlar arasındaki çekişme ve kavgaların en önemli sebeplerinden birisi de, işte bu gibi sevgilerdir.

Demek ki taassup, şımartılan hissiyatın elinde kalan bir insanı, dar görüşlerin, peşin hükümlerin, gürültülü kavgaların içine iten ve onu, şuursuzca küfür batağına saplanıp kalmaya sürükleyen, akıl, din, ilim ve insanlık dışı bir aşırılıktır.

SONUÇ

Dünya hayatı, bir imtihandır. Yüce Rabbimiz,

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ .

“O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır” (Mülk, 67/2) buyurarak, dünyanın imtihan yeri olduğunu bildirmektedir. Bu imtihan, nefsin arzularına veya hakkın istediğine uyup uymamak biçiminde cereyan eder. Nefsanî arzular, insanı aşırılıklara, dünyanın geçici zevklerine çağırır. Yüce Rabbi de, aşırılıklardan, dünyanın geçici haram zevklerinden uzak durmaya, O'nun rızasını kazanarak ebedi mutluluğa ermeye davet eder. Bu iki davetten birisini seçmek ise, insana aittir.

İşte Allah'a kulluk sınavında başarılı, ya da başarısız olmanın durumu, bu seçimle ortaya çıkar. İnsan, eğer hak sese kulak verir ve hakkı dinlerse, Rabbinin davetini seçmiş ve bu yolda adım atmış olur. Eğer nefsanî arzuların geçici zevkleri doğrultusunda hareket ederse, başarısızlık yoluna girmiş bulunur. Bu gerçek,

فَأَمَّا مَنْ طَغَى * وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى * وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى * فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى *

“Kim azgınlık eder ve dünya hayatını tercih ederse, şüphesiz, cehennem onun sığınağıdır. Kim de Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsinin arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır” (Nâzi'ât,79/37-41) anlamındaki ayette açıkça belirtilmiştir.

Yüce Rabbimizin bize emanet olarak verdiği her organ ve duygularımızı, güzelce kullanıp korumaktan sorumluyuz. Kendilerine verilen emanetleri iyi koruyup işleten Mü'minlerin, cennetin varisleri olup kurtuluşa eren insanlar olacaklarını, Kur'an-ı Kerim bize, açıkça bildirmektedir (bk. Mü'minûn, 23/1-10).

Nefsinin arzularına kapılan ve şeytana uyup giden bir insan, fırsat elde iken,

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ الْعَذَابُ بِغَتَّةٍ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ أَلَمْ تَقُولْ نَفْسَ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّآخِرِينَ

“Farkında olmadan azap size ansızın gelmeden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline uyun ki, kişi, ‘Allah’ın yanında işlediğim kusurlardan dolayı vay halime! Gerçekten ben alay edenlerden idim’ demesin”(Zümer, 39/55-56) mealindeki ayet-i kerime düşünülmeli, yarın hesap gününde, feryad-ü figana düşmenin artık hiç bir yarar sağlamayacağı bilinmelidir.

Hesap günü akla kara ortaya çıkınca, kendisine uyanlara şeytanın vereceği cevabı, Yüce Rabbimiz bize şöyle bildirmektedir

: وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ. وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنفُسَكُمْ مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

“İş bitirilince şeytan da diyecek ki: ‘Şüphesiz Allah size gerçek olanı söz verdi. Ben de size söz verdim ama yalancı çıktım. Zaten benim sizi zorlayacak bir gücüm yoktu. Ben sadece sizi çağırdım, siz de hemen bana geliverdiniz. O halde beni kınamayın, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam, siz de beni kurtaramazsınız. Şüphesiz ben daha önce sizin, beni Allah’a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Şüphesiz, zalimlere elem dolu bir azap vardır” (İbrahim, 14/22).

Hak sese kulak veren Mü’minlere, Yüce Allah’ın müjdesi ise, şöyledir:

وَأَدْخِلِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ.

“İnanan ve salih ameller işleyenler, Rablerinin izniyle, ebedi kalacakları ve içlerinden ırmaklar akan cennetlere konulacaklardır. Oradaki esenlik dilekleri ‘selam’dır” (İbrahim, 14/23)

Öyle ise geliniz, bir Müslüman olarak, Kur’an-ı Kerim’in:

وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

“Rabbinin kitabından sana vahy edileni oku. O’nun kelimelerini değiştirecek hiçbir kimse yoktur. O’ndan başka asla bir sığınak da bulamazsın. Sabah akşam Rablerine, O’nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte ol. Dünya hayatının zînetini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme” (Kehf, 18/27-28) mealindeki ayetini, hep göz önünde tutalım. Aşırılıklara sapıp da, çeşitli hatalara düşmeyelim. Hangi temele dayanırsa dayansın, taassubun her çeşidinden sakınmak için, Resulullah (s.a.v.)’ın sünnetine uyalım.

Bir insan ve aynı zamanda Müslüman olarak, haddimizi bilelim. Kendi bilgimizi, ilgimizi, sevgimizi, acıamızı, yardımımızı, korumamızı, ölçülü tutalım. Bu gibi duygularımızı, Yüce Rabbimizin rahmetinden daha ileriye götürüp de, iki yönlü bir haksızlıkla kendimize fenalık etmeyelim. Ayrıca hiç unutmamalıyım ki, bütün alemlerin Rabbi olan Yüce Allah’ın rahmetinden daha ileri bir merhamet olamaz. O, her şeyi bilen, gören, gözeten, her canlının sesini işiten ve ihtiyaçlarını karşılayan, rahmet hazinesinde “yok” diye bir şey olmayan bir rahmet ve hikmet sahibidir. Her derdin devasını, her sıkıntının çaresini, yoktan var eden ve veren O’dur.